

UYGA VAZIFA

1. „mysite“ nomli papkangizdagi home.html nomli faylni oching.
2. Asosiy qism tagiga yana bitta xuddi shunday qator qo'shing.
3. <h1> sarlavha tegi yordamida „Bog'lanish“ sarlavhasini kiriting va markazga tekislang.
4. Ismi, familiyasi, elektron pochta manzili, savoli kabi maydonlardan iborat forma yarating.
5. Guruhlash teglari yordamida forma elementlarini guruhlang va nomini FAQ deb nomlang.
6. Faylni saqlang, „mysite“ nomli papkaga kiring. home.html faylini brauzerda ko'ring.

32-dars. VEB-SAHIFAGA GIPERMUROJAAT VA IFRAME JOYLASHTIRISH

Gipermurojaatlar veb-saytlar bo'ylab harakatning asosi hisoblanadi. Foydalanuvchi gipermurojaatni tanlaganda, brauzer oynasiga yuklanuvchi yoki yordamchi dasturni ishga tushiruvchi qandaydir URL bilan bog'langan adresga „tushib“ qoladi. Odatda, veb-saytlarda quyidagi ko'rinishdagi gipermurojaatlar ishlatilishi mumkin:

- bir veb-saytdan boshqa veb-saytga o'tish;
- veb-saytdagi bir veb-sahifadan boshqa veb-sahifaga o'tish;
- veb-sahifaning bir qismidan boshqa qismiga o'tish;
- elektron pochta dasturiga o'tish.

<a>... – anchor elementi orqali barcha o'tish (gipermurojaat)larni amalga oshirish mumkin. U o'zida gipermurojaat manzili (URL manzil)ni ko'rsatuvchi **href** atributi bilan birga qo'llaniladi. **href** atributi orqali qaysi sahifaga bog'lanish kerakligi ko'rsatiladi.

TAYANCH TUSHUNCHALAR

Gipermurojaat (ingl. *hyperlink*) – veb-sahifaning bir qismidan boshqa qismiga yoki boshqa veb-sahifaga o'tuvchi veb-hujjat elementi.

URL – brauzer manzillar qatorida yoziladigan veb-sahifa yoki xizmatning to'liq manzili. Ko'pincha bu manzil gipermurojaatning ustiga kursor olib kelinganda, brauzerning pastki qatorida ko'rsatiladi.

O'tiladigan sahifa

-gipermurojaat manzili

Bosiladigan matn

-gipermatn

```
<a href="http://www.42-maktab.uz">42-SONLI MAKTAB</a>
```

href – gipermurojaat manzilini ko'rsatadi. Ko'rsatilgan manzildagi veb-sahifaga o'tiladi.

download – kiritilgan faylni ko'chirib olishni amalga oshirib beradi. Qiymati mavjud emas.

target – gipermurojaat qanday holatda ochilishini aniqlashtiradi. Quyidagi qiymatlarni qabul qilishi mumkin:

- **_blank** – brauzerning yangi sahifasida gipermurojaatni ochish;
- **_self** – joriy oynada ochish (odatdagi qiymat);
- **_parent** – gipermurojaatni asosiy freymda ochish, freymlar ishlatilmasa, "_self" rejimida ishlaydi;
- **_top** – barcha freymnlarni rad etib, asosiy brauzer oynasida ochadi, freymlar bo'lmasa "_self" rejimida ishlaydi.

title – sichqoncha kursori gipermatn ga olib borilsa, shu atribut ichida yozilgan yozuv paydo bo'ladi (bu yordam sifatida ishlatiladi, ya'ni gipermurojaat qaysi sahifaga o'tishini aniqlab berish uchun).

<p>Kerakli sahifalar:

```
<ul>
  <li><a href="http://dr.rtm.uz"
target="_ blank">Raqamli resurslar</a></li>
  <li><a href="http://www.ziyonet.uz"
target="_ blank">Ziyonet </a></li>
  <li><a href="http://www.eduportal.uz"
target="_ blank">Ta'lim portali</a></li>
</ul>
</p>
```

Kerakli sahifalar:

- [Raqamli resurslar](http://dr.rtm.uz)
- [Ziyonet](http://www.ziyonet.uz)
- [Ta'lim portali](http://www.eduportal.uz)

HTML

NATIJA

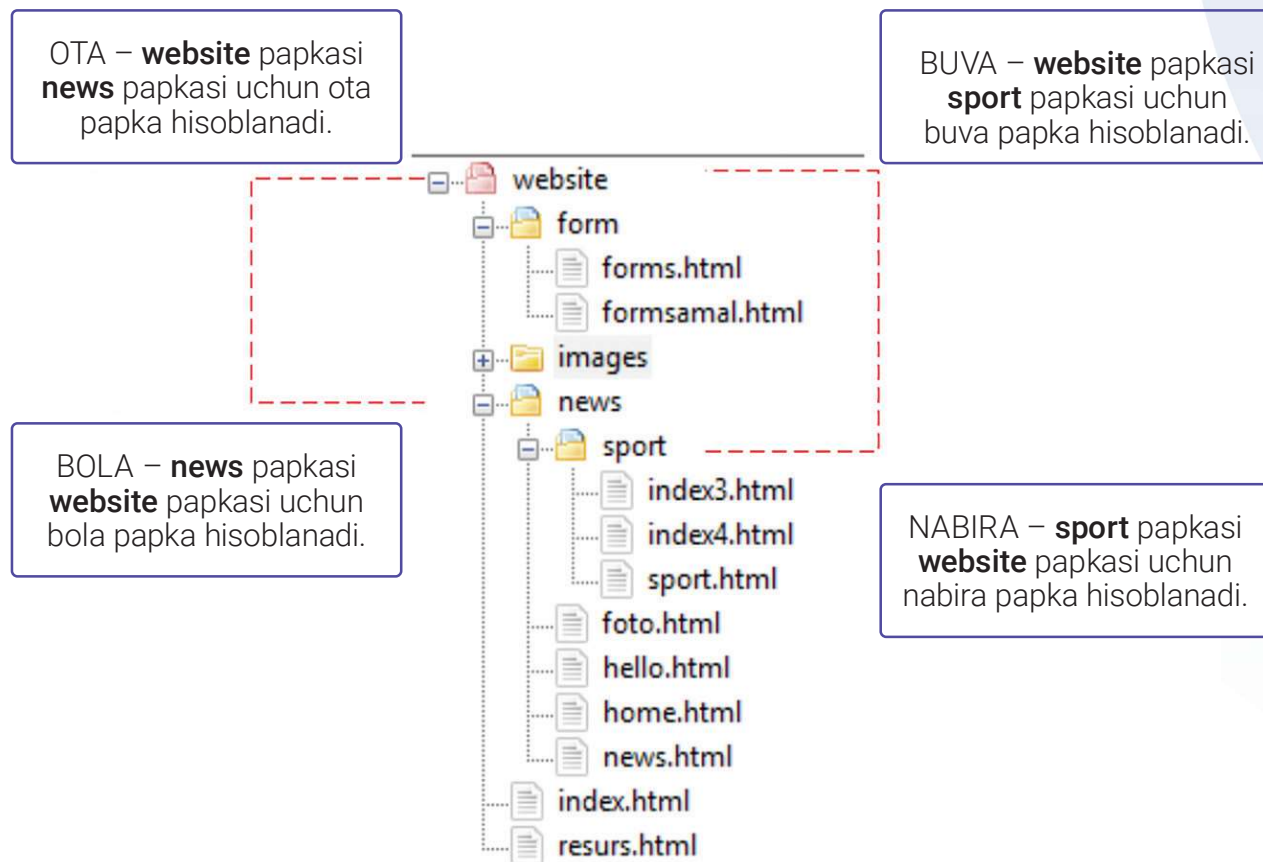
Ochilish <a> tegi va yopilish tegi orasidagi matn gipermatn sifatida ishlatiladi. Gipermatn o'rnida rasm ham qo'yish mumkin. U holda rasm bosilgan vaqtda gipermurojaat manziliga o'tiladi. Brauzerlar gipermatnlarni, odatda, pastki chizig'i bilan ko'k rangda ko'rsatadi.

BIR VEB-SAYTDAN BOSHQA VEB-SAYTGA O'TISH

Sahifadan boshqa veb-saytga o'tilayotganda, **href** atributining qiymati saytning to'liq URL manzili bo'ladi. Veb-saytni alohida yangi oynada ochish uchun **target** atributi qo'llaniladi va uning qiymati „**_blank**“ bo'lishi kerak. Ushbu atribut va uning qiymati ko'proq boshqa veb-saytlarga murojaat qilinganda ishlatiladi. Bunday hollarda foydalanuvchi sahifasi o'z o'rnida qoladi.

VEB-SAYTDAGI BIR VEB-SAHIFADAN BOSHQA VEB-SAHIFAGA O'TISH

Veb-saytdagi bir sahifadan boshqa sahifaga o'tish uchun URL manzilida domen nomini ko'rsatish shart emas. Agar saytning barcha sahifalari bitta papkada bo'lsa, u holda **href** atributining qiymati faylning nomiga teng bo'ladi. Agar turli xil papkalarda saytning turli xil sahifalari mavjud bo'lsa, u holda sahifaning joriy sahifaga nisbatan qayerdaligini ko'rsatish uchun biroz murakkabroq sintaksisdan foydalanish mumkin.

1. website papkasi ichidagi index.html faylidan shu papka ichidagi faylga o'tish:

```
<a href="resurs.html">Resurslar</a>
```

2. website papkasi ichidagi index.html faylidan images (bola) papka ichidagi faylga o'tish:

```
<a href="news/news.html">Yangiliklar</a>
```

3. website papkasi ichidagi index.html faylidan news (nabira) papka ichidagi faylga o'tish:

```
<a href="news/sport/sport.html">Sport</a>
```

4. sport papkasi ichidagi sport.html faylidan website (buva) papka ichidagi faylga o'tish:

```
<a href=" ../index.html">Asosiy</a>
```

5. sport papkasi ichidagi sport.html faylidan news (ota) papka ichidagi faylga o'tish:

```
<a href=" ../news.html">Yangiliklar</a>
```

VEB-SAHIFANING BIR QISMIDAN BOSHQA QISMIGA O'TISH

Hozirgi kundagi sayt dizaynlarida sayt bo'limlari vertikaliga ketma-ket joylashgan. Saytning quyi qismidan yoki markazidan uning boshiga qaytish uchun ham gipermurojaatlardan foydalaniladi. Faqatgina buning uchun sahifaning aynan qaysi qismiga o'tilishini aniqlab olish zarur. Buning uchun **id** atributidan foydalaniladi (**id** atributini ixtiyoriy HTML elementida ishlatish mumkin). Ushbu atribut va uning qiymati ko'proq boshqa veb-saytlarga murojaat qilinganda ishlatiladi. Bunday hollarda foydalanuvchi sahifasi o'z o'rnida qoladi.

id atributining qiymati harf yoki pastki chiziq bilan boshlanishi kerak (raqam yoki boshqa biron bir belgi bilan emas) va bitta sahifada ikkita identifikator atributi bir xil qiymatga ega bo'lmasligi lozim. **id** atributi o'rnatilgan elementga o'tish uchun **<a>** elementidan foydalaniladi. **<a>** elementi **href** atributining qiymati **#** belgisi bilan boshlanadi, so'ngra o'tish kerak bo'lgan elementning **id** atributi qiymati yoziladi.

```
<h1 id="top">Kitoblar</h1>

<a href="#xamsa">Xamsa</a><br />

<a href="#shaytanat">Shaytanat</a><br />

<a href="#diyonat">Diyonat</a><br /><br />

<h2 id="xamsa">Alisher Navoiy</h2>

<p>Mazkur kitobda Alisher Navoiy „Xamsa“sidagi barcha dostonlarning
mazmuni bayon qilingan. </p>

<h2 id="shaytanat">Tohir Malik</h2>
```

`<p>Tohir Malikning „Shaytanat“ olami haqida hikoya qiluvchi asari ko'p yillardan buyon o'quvchilar e'tirofiga sazovor bo'lib kelmoqda. Asarda bosh qahramon Asadbekning hayotida sodir bo'ladigan voqea va hodisalar orqali yaqin o'tmishimiz aks ettirilgan.</p>`

`<h2 id="diyonat">Odil Yoqubov</h2>`

`<p>Zaxmatkash xalqimiz mehri, hurmat-e'tiborini qozongan atoqli adibimiz Odil Yoqubov Vatan Istiqlolini mashaqqatli, ayni paytda sermahsul va ibratli ijodiy mehnati bilan qarshi oldi. Bu mehnat samarasining go'zal namunalaridan biri «Diyonat» romanidir.</p>`

`<p><a href="#top">Sahifa boshiga o'tish</a></p>`

HTML

ELEKTRON POCHTA DASTURIGA O'TISH

Elektron pochta dasturini ishga tushirish va ko'rsatilgan elektron pochta manziliga xabarni yuboradigan gipermurojaatni yaratish uchun `<a>` elementidan foydalaniladi. Buning uchun **href** atributining qiymati „mailto:“ bilan boshlanadi, so'ngra elektron pochta xabari yuboriladigan elektron pochta manzili kiritiladi. Sahifadagi gipermatn boshqa gipermatnlarga o'xshash bo'lishi mumkin, lekin uning ustiga bosilganda, elektron pochta dasturi ishga tushadi, yangi elektron pochta xabarini ochadi va uni gipermurojaatda ko'rsatilgan manzilga yuboradi.

`<h1 id="top">Elektron xabaringizni qoldiring.</h1>`
`<a href="mailto:info@example.uz">E-pochta</a>`

HTML

Elektron xabaringizni qoldiring.

[E-pochta](#)

NATIJA

SAHIFA GIPERMATNLARIGA RANG BERISH

Gipermatnlar rangi `<body>` elementining atributi sifatida beriladi. Agar atribut ko'rsatilmasa, u holda avtomatik ravishda standart sozlamadagi qiymatlar olinadi.

link – veb-sahifadagi gipermatn rangini o'rnatadi. Standart sozlamaga ko'ra, ko'k – #0000FF

vlink – faol gipermatn rangini o'rnatadi. Gipermatn rangi sichqonchani tugmachasi bosilganda o'zgaradi. Standart sozlamaga ko'ra, qizil – #FF0000

alink – avval kirilgan gipermatnlar rangi. Gipermatn rangi gipermurojaatga sichqoncha ko'rsatkichi olib borilgandagi rangni o'rnatadi. Standart sozlamaga ko'ra, siyohrang – #800080

IFREYM BILAN ISHLASH

Iframe sahifada kesilgan kichkina oynani hosil qiladi va u yerda boshqa sahifani ko'rsatish mumkin. Iframe atamasi inglizcha *inline frame* so'zlarining qisqartmasidan olingan. iframelarni turli veb-saytlarda ko'rish mumkin. Keng tarqalgan usullaridan biri bu Google Mapni sahifaga joylashtirishdir. Iframe mazmuni (bitta serverda yoki veb-saytning boshqa joyida joylashgan) har qanday HTML sahifasi bo'lishi mumkin.

Iframelar **<iframe> </iframe>** teglari yordamida yaratiladi. Quyida uning atributlari keltirilgan:

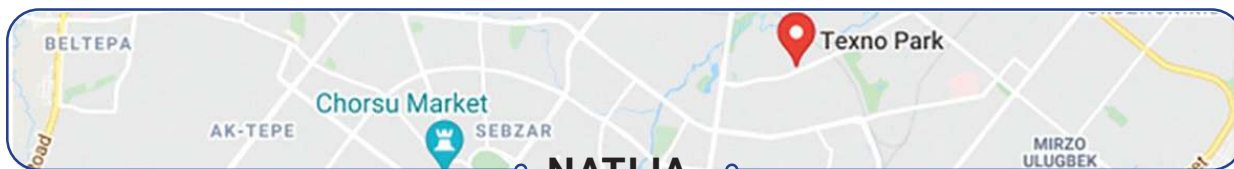
src – sahifadagi oyna ichida tasvirlanadigan veb-sahifa URL manzili.

height – iframe balandligini piksel bilan belgilaydi.

width – iframe kengligini piksel bilan belgilaydi.

```
<iframe  
src="http://maps.google.co.uk/maps?q=texnopark+toshkent&output=embed"  
width="650" height="450">  
</iframe>
```

HTML

NATIJA

AMALIY FAOLIYAT

1.1. Jadvallar bilan ishlash mavzusida yaratilgan saytni kengaytirib, menyu qismida kiritilgan bo'limlarga giper murojaat orqali quyidagilarni bajaring:

- „website“ nomli papkangizdagi home.html sahifasini oching. Asosiy qismi (main) tagidan aynan u kabi yana ikkita qatorni qo'shing;
- birinchisiga <h1> tegi yordamida „Yangiliklar“ sarlavhasini yozing va id sifatida „news“ qiymatini bering;
- ikkinchisiga <h1> tegi yordamida „O'qituvchilarga“ sarlavhasini yozing va id sifatida „teacher“ qiymatini bering;
- avvalgi darsda yozilgan „O'quvchilarga“ sarlavhasiga id sifatida „student“ qiymatini bering.

```

<!--main-->
  <tr align="center">
    <td colspan="5"><h1>Xush kelibsiz!</h1></td>
  </tr>
<!--news-->
  <tr align="center">
    <td colspan="5"><h1 id="news">Yangiliklar!</h1>
    </td>
  </tr>
<!--for teacher-->
  <tr align="center">
    <td colspan="5"><h1 id="teacher">O'qituvchilarga!</h1>
    </td>
  </tr>
<!--for student-->
  <tr>
    <td colspan="5"><h1 id="student">O'quvchilarga!</h1>
    </td>
  </tr>

```

1.2. Menyular qismining har bir bo'limini bosganda, sahifaning kerakli qismiga o'tish uchun gipermurojaat o'rnating.

```

<!--menu-->
  <tr align="center" bgcolor="green" height="80">
    <td><a href="index.html"><font size="6" color="white">Bosh sahifa
    </font></a></td>
    <td><a href="#news"><font size="6" color="white">Yangiliklar</font>
    </a></td>
    <td><a href="#teacher"><font size="6" color="white">O'qituvchilar
    </font></a></td>
    <td><a href="#student"><font size="6" color="white">O'quvchilar</font>
    </a></td>
    <td><a href="foto.html"><font size="6" color="white">Fotolavhalar
    </font></a></td>
  </tr>

```

1.3. HTML hujjatning quyi (footer) qismiga o'ting. <iframe> elementi yordamida maktabingiz manzilini joylashtiring.

```

<!--footer-->
  <tr align="center" bgcolor="green">
    <td colspan="5">
      <iframe
        src="http://maps.google.co.uk/maps?q=school73+toshkent&output=embed"
        width="100%" height="250" frameborder="0" scrolling="no">
      </iframe>
      <p><font face="Courier" size="2" color="white">Manzil:</font>
      Maxtumquli ko'chasi 15 uy </p>
      <p><font face="Courier" size="2" color="white">Telefon:</font>
      (71)111-22-33 </p>
    </td>
  </tr>

```

1.4. Faylni saqlang, „website“ nomli papkaga kiring. home.html faylini brauzerda ko'ring.

2.1. Front-End Development Track kursining Intro to HTML moduli 25–27-darslaridagi topshiriqlarni bajaring.

MAVZU YUZASIDAN SAVOLLAR

1. Gipermurojaatlar qaysi teg orqali qo'yiladi?
2. Bir sahifadan boshqa sahifaga o'tish qanday amalga oshiriladi?
3. Elektron pochtaga xabar yuborish uchun qanday gipermurojaatlar ishlatiladi?
4. Iframe nima va u qanday maqsadda ishlatiladi?

UYGA VAZIFA

1. „mysite“ nomli papkangizdagi home.html nomli faylni oching.
2. Asosiy qism tagiga menyudagi bo'limlaringizga mos ravishda yana xuddi shunday qatorlar qo'shing.
3. H1 sarlavha tegi yordamida har bir bo'limingizga sarlavha va ularning id qiymatlarini kiriting va markazga tekislang.
4. Menyular qismiga o'tib, menyuning har bir bo'limiga kerakli sarlavha qatori (id)ga o'tish uchun gipermurojaat joylashtiring.
5. Saytingiz quyi qismiga elektron pochta manzilingizni yozing va gipermurojaat o'rnating.

33-dars. VEB-SAHIFAGA AUDIO VA VIDEO JOYLASHTIRISH

1990-yillarning oxiridan boshlab veb-saytlarda Flash animatsiyasini qo'llash, keyinchalik esa audio va videolarni joylashtirish keng avj oldi.

2008-yilda brauzerlar HTML5 <video> va <audio> teglarini qo'llab-quvvatlashni boshladi. Aksariyat saytlarda interfaol HTML5 elementlari qo'llanilayotganligi sababli, flash fayllar saytlarda ishlatilmay qo'ydi.

TAYANCH TUSHUNCHALAR

Plugin (ing. *plug-in* – ulamoq) – dasturlar imkoniyatini kengaytiruvchi qo'shimcha dasturiy modul.

PDF (*Portable Document Format*) – dastlab PostScript til xususiyatlaridan foydalangan holda Adobe Systems tomonidan ishlab chiqilgan o'zaro faoliyat platformasidagi ochiq elektron hujjat formati.